

פתרון בחינת הבגרות בספרות

שלוש יחידות לימוד

קיץ 2014

מספרי השאלון: 107,08302

מוגש על ידי:

בתיה לוינסון ונאוה לזר

מורות לספרות ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

התשובות מובאות בנקודות בלבד. על הנבחן לפרט את הדברים**פרק ראשון – מבחר יצירות מספרות העולם**נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על שלוש מהשאלות 1-13 :על שאלה אחת מקבוצה ראשונה (שאלות 1-9),ועל שתיים מהשאלות של קבוצה שנייה (שאלות 10-17).הנבחנים נדרשו לענות על אחת מהשאלות 1-9 :**קבוצה ראשונה****שאלה מספר 2 - "האף" / גוגול**

- האף זו נובלה פנטסטית בעלת יסודות קומיים, המספרת סיפור על אבידה שהושבה למקומה ועימה חזר סדר החיים לקדמותו. המסע אחר האף האבוד חושף עולם מרופט ומפוקפק. עולם כאוטי, לא מובן, עולם מסויט וחסר מוסר בו נע האדם נלעג ואבוד.
- "האף-אדם" מאפיין באנלוגיה דומה את שחצנותו ואת הזיוף בדמותו של קובליוב.
- ברמת הפנטסטי, האף מגשים את משאלותיו של קובליוב. אפו של קובליוב התגלם בדמות פקיד בעל משרה מכובדת, המזכה אותו בכול סממני המעמד החיצוניים להם קובליוב עורג. האף מגשים באופן פנטסטי את משאלותיו של הספר שרצה לנקום בקובליוב ו"להוריד את אפו".
- מבחינה חברתית, האף מסמל התנשאות ריקה ורדיפה אחר הישגיות כוזבת בחברה מעמדית. אובדן האף והמרדף אחריו חשף את כול מה שפגום בחברה המעמדית המתנהלת על פי תועלת אישית, חסרת רגישות ומושפעת מגינונים חיצוניים.
- האף מתפקד כסמל פאלי. אובדנו מסמל תחושת אין אונות גברית, חוסר יכולת להרשים נשים שתקפה את קובליוב נוכח כישלונו למצוא משרה מכובדת, כמו גם נוכח הלחץ להינשא, שהפעילה עליו אשת קצין המטה.
- האירועים בנובלה המדגימים משמעויות סמליות אילו הם המפגש עם האף-אדם, המפגש עם הנשים, המפגש עם הרופא ועוד...

שאלה מספר 4 - "הגלגול" / קפקא

סעיף א'

- בנובלה הגלגול מתאר קפקא את המטמורפוזה שעבר גריגור. בוקר אחד הוא התעורר והנה הוא שרץ ענקי.
- בשלב הראשון שואל גריגור "מה זה קרה לי" ושוקל לשוב לישון, אבל לא נוח לו בגופו החרקי.
- הוא מהרהר בעבודתו המאוסה, מביט בשעון, מתכוון לצאת לעבודתו.
- על הנבחן לתאר את גריגור השרץ והיסוד האנושי שבו סביב היציאה הראשונה השנייה והשלישית.
- חשוב לתאר את אובדן הכשרים האנושיים מצד אחד ואת המחשבות והרגשות מצד שני.
- כמו כן יש לתאר את גריגור ואת מערכת היחסים עם הסובבים אותו.

סעיף ב'

- גלגולו של גריגור לשרץ הוא ראליזציה של מטאפורה – כבר קודם לכן הוא "היה שרץ".
- על הנבחן להתייחס לטכניקת הסיפור בה בחר קפקא לספר את הסיפור.
- על הנבחן לעמוד על המשמעויות השונות העולות מן הנובלה ומן הקיום בכפיפה אחת של גוף חרקי ונשמה אנושית.

שאלה מספר 6 – "מהומה רבה על לא דבר" / שקספיר

- במרכז הקומדיה "מהומה רבה" עומדים סיפורי הזוגות. סיפור אהבתם של הרו וקלודיו שמייצג את האהבה החצרנית, את מראית העין, ולעומתו סיפור האהבה בין בנדיק לביאטריציה שמייצג את האמת.
- יש לבסס את התשובה על סיפורי הזוגות, על המכשולים העומדים בדרכם, על הדרך בה הם מתגברים על המכשולים עד ההפיאנד – המבנה התכליתי (הטרנטי).
- תוך כדי הדוגמאות חשוב לעמוד על ההבדלים בין שני הסיפורים, שנובעים מההבדלים בין הדמויות – הרו וקלודיו שכנועים למוסכמות לעומת בנדיק וביאטריציה שמערערים אותן.
- יש לסיים במשמעות הקומדיה.

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מהשאלות 10-17:

קבוצה שנייה

שאלה מספר 10 – "אודיסאה" / הומרוס

- פרק 23 הוא שיאו של האפוס "האודיסאה". פרק זה מתאר את המפגש המיוחד בין אודיסאוס לבין פנלופי לאחר עשרים שנה.
- האפוס "האודיסאה" הוא המשכו של האפוס "האליאדה", והוא מתאר את מסעו של אודיסאוס הביתה אחרי מלחמת טרויה.
- שתי נשים מקבלות את אודיסאוס בשובו, האחת, אאוריקלאה האומנת שגידלה אותו ואת בנו טלמאכוס, השנייה, פנלופי אשתו, הנאמנה בנשים.
- אאוריקלאה, מזהה את אודיסאוס עוד קודם לכן בזכות הצלקת ברגלו. היא בטוחה בזהותו, כמי שגדלה אותו. נאמנותה מקנה לה את הזכות להיות המבשרת לפנלופי על שיבתו.
- פנלופי, שחיכתה בנאמנות לבעלה האהוב עשרים שנה, לא ממהרת להשתכנע וליפול לזרועותיו. היא אישה חכמה וחוששת שמא האלים טומנים לה פח. חשדנותה של פנלופי יוצרת את ההשהיה של המפגש המיוחד ומניעה את העלילה בפרק זה.
- על הנבחן לתאר את עיקשותה של פנלופי מול בנה טלמאכוס ומול אודיסאוס, את מבחן המיטה והאיחוד המיוחד.

שאלה מספר 11 – "דון קיחוטה" / סרוונטס

- בהשפעת ספרות האבירים מנסה דון קיחוטה לכפות את עולם הדמיון על המציאות, והדבר מעוות את תפיסת המציאות שלו.
- מצויד באידיאלים שאבד עליהם הכלח מבקש האביר בעל דמות היגון לתקן את העולם.
- סנצ'ו פאנסה, נושא כליו הנאמן מציאותי ומפוכח, מנסה להאיר את עיניו, ועל דרך הניגוד מסייע להבנת תפיסתו של אדונו. למרות זאת הוא מתייחס אליו בכבוד ומשתף פעולה עם שיגיונותיו.
- על הנבחן לבסס דברים אלה על פי פרק ח' - ההרפתקה עם טחנות הרוח, או ההרפתקה עם הנזירים הבנדיקטים או שתיהן.
- על הנבחן לבסס דברים אלה על פי פרק ע"ד שם מתפכח דון קיחוטה התפכחות טראגית וחלופת התפקידים בינו לבין סאנצ'ו הנאמן מעצימה את משמעות היצירה.

שאלה מספר 12 – "פרדה" / אלוה לסקר-שילר

- השיר "פרדה" מאת אלוה לסקר-שילר הוא שיר אקספרסיוניסטי, שעיקרו ביטוי רגשות עזים.
- הדוברת מתארת ציפייה כואבת לגבר שלא מגיע. בסיום מתברר שהפרדה היא מהציפייה ולא מהגבר.
- רגשותיה הקיצוניים של הדוברת מושלכים על העולם החיצוני.
- על הנבחן לתאר את תחושותיה המעצבות את תפיסת המציאות לאורך כול השיר דרך התמונות המטפוריות.
- על הנבחן להתייחס למבנה המעגלי המדגיש את הקשר בין העולם הפנימי ותפיסת הממשות.

שאלה מספר 14 – "סונט 130" / ויליאם שקספיר

- סונט 130 הוא שיר אהבה ל"גבירה השחורה", שהיא ארצית, אנושית וחושנית.
- בשתי השורות האחרונות, בקופלט, יש תפנית מפתיעה. מתברר שחוסר ההתאמה של האהובה השקספירית לאהובה הקלסית אינו משחק לרעתה אלא להיפך מאדיר אותה: "ועם כל זאת יקרה לי עד אין חקר/ מכל אישה שנמשלה לשקר". מה שנדמה כלעג לאהובה שאינה עומדת במדדי היופי המקובלים מתברר כלעג לאידיאל היופי השולט, וכאהבה אמיתית של הדובר לגבירתו.
- הסונט השקספירי הוא פרודיה על הסונט הפטררקי.
- על הנבחן להראות כיצד בא לידי ביטוי הלעג לאהובה לאורך שלושת המרובעים (קווארטטים).
- על הנבחן להסביר כיצד הקופלט הופך את משמעות השיר.
- על הנבחן לנתח את המבנה הדיאלקטי של הסונט, המדגיש את ההיפוך במשמעות.

פרק שני – נושאים בין – ז'אנריים

ענה על שתי שאלות, כל אחת בנושא בין-ז'אנרי אחר

להיות יהודי, להיות ישראלי: קולות וזהויות

שאלה מספר 18

ביצירות רבות משמשת התקופה רקע לעלילה ומשפיעה על תפיסת העולם של הדמויות ועל היחסים ביניהן.

על הנבחן לפתוח במבוא לנושא.

רומן – "ארבעה בתים וגעגוע" / אשכול נבו

- ברומן "ארבעה בתים וגעגוע", רצח רבין וסדרת הפיגועים, בעקבות הסכמי אוסלו בסוף שנת 1995 ותחילת שנת 1996 משמשים כרקע לעלילה.
- תקופה מתוחה זו מפלגת ומשסעת את החברה הישראלית ומעוררת מתחים גם במישור האישי.
- ברומן נפרשים סיפורים אישיים שבהם מערכות יחסים בין בני המשפחה עוברות משברים. בני המשפחה מצליחים להתגבר על הקלקול ולהגיע לתיקון ולפיוס.
- ארבעת הבתים ברומן מטונימיים לחברה הישראלית. בתוך כך התיקון בבית הפרטי מנסח תקווה לגבי הפיוס בבית הלאומי.
- הדמויות הפועלות ברומן מייצגות קבוצות בחברה הישראלית:
 - נועה ועמיר, מודי, דוד: הצעירים, הישראלים החדשים.
 - משה וסימה: דור הבנים המזרחי.
 - אברם וג'ינה: דור האבות המזרחי.
 - ראובן, נחמה ויותם: משפחת השכול.
 - צאדק: הפלשתינים שגורשו מבתיהם ב-1948.
- הדמויות שונות בהשתייכותן החברתית אך מאוחדות על ידי הגעגוע. כל אחת מהדמויות מאופיינת בגעגוע לבית – בית במשמעות של עוגן נצחי, קשר, ביטחון ותחושת שייכות.
- הדמויות מאפיינות באופן מטונימי את הנרטיבים השונים בחברה הישראלית.
- עקרון יסוד ברומן הוא הפעפוע. בין הדמויות קיימים קשרי גומלין וזרימה המשפיעים על תחושת הזהות הלאומית והאישית שלהם. הפעפוע בא לידי ביטוי סמלי בפתח בקיר.

סיפור קצר – "בתחילת קיץ 1970" / א.ב. יהושע

- בסיפור "בתחילת קיץ 1970" מאת א.ב. יהושע מוצגת תקופת מלחמת ההתשה המשמשת כרקע לעלילה.
- תקופה זו משפיעה על תפיסת העולם של האב הזקן. בעקבות המלחמה חווה האב הזקן תהליך של התפכחות. הוא מתפכח מערך המלחמה כדרך חיים. המלחמה משפיעה על מערכת היחסים בין האב ובנו. היא מפרידה בין האב הזקן לבין בנו.
- הבן והאב הזקן מייצגים קבוצות בחברה הישראלית: האב מייצג את דור האבות המייסדים והבן את דור הבנים.
- על הנבחן לפרט את שלושת מעגלי הבדידות ולהתייחס לתהליך ההתפכחות שעובר האב הזקן.
- על הנבחן לתאר את העימותים בין האב הזקן והבן כמו גם לביקורת הישירה אותה מנסח הבן.

סיפור קצר – "ארץ התפוזים העצובים" / ע'סאן כנפאני

- בסיפור "ארץ התפוזים העצובים" לכנפאני מוצגת מלחמת העצמאות, שנת 1948 מנקודת המבט הפלשתינית.
- עבור הפלשתיני זאת חווית העקירה של העם הפלשתיני מאדמת המולדת והיא מכונה "הנכבה", האסון.
- חוויה זו היא הרקע לעלילה.
- הגירוש מארץ התפוזים השפיע על תפיסת העולם של האב, על מצבו הנפשי וערער את הלכידות המשפחתית. הגירוש מארץ התפוזים כונן זהות של פליט והאיץ את תהליך התבגרותו של המספר.
- על הנבחן לפרט את עלילת הסיפור ולהתעכב על מוטיב התפוזים.

סיפור קצר – "העד" / שולמית הראבן

- הסיפור "העד" מאת שולמית הראבן מתרחש בשנת 1940, כעשרה חודשים לאחר פרוץ מלחמת העולם השנייה.
- במרכז הסיפור דמותו של שלומק, הנער היתום, הפליט, שמגיע לבית הספר החקלאי בארץ.
- המפגש בין שלומק לבין יותם המחנך וילדי הכיתה משפיע על תפיסת עולמו. בניסיונו להתערות בארץ עוטה על עצמו שלומק את הזהות הצברית כמבין שעליו לשתוק – "כאן אסור לדבר" הוא אומר לרותה היועצת.
- בלילות הוא כותב את עדותו ומבקש להנציח את זהותו האחרת, כנער יהודי-פולני שהוריו ושני אחיו נרצחו בשואה.

- זהו סיפור ווידוי של יותם, המחנך בבית הספר החקלאי. הוא מתוודה שלושים וחמש שנים מאוחר יותר על כישלונו בניסיון לילד מחדש את שלומק.
- יותם, שמעיד על עצמו בראשית הסיפור שהוא אדם רגיש, נותר אטום ולא מודע גם שלושים וחמש שנים לאחר ההתרחשויות.
- העמדה היהירה הפנאטית מאירה את האתוס הציוני, את מיתוס הצבר ואת מדיניות כור ההיתוך באור אירוני ביקורתי.

שיר – "אני רוצה למות על מיטתי" / יהודה עמיחי

- השיר "אני רוצה למות על מיטתי" מאת עמיחי נכתב בראשית שנות החמישים. המלחמה השפיעה על תפיסת המציאות של הדובר. הוא מבין מה גדול המחיר שגובה המלחמה, הוא קורא תיגר על הלוחמנות כערך ומנסח אמירה בשבח "הנורמאליות".
- המלה "אבל" החוזרת לפני השורה: "אני רוצה למות במיטתי", מדגישה את אופיו של השיר כשיר מחאה.
- בניגוד לעמדה השולטת, הדובר תובע להעמיד את ערך החיים מעל ערכים אחרים. קולו הוא קול יחידי, יוצא נגד הקונצנזוס: "כבר לא אכפת לי למות ביחידותי".
- על הנבחן לפרט את כל בתי השיר.

שיר – "תל אביב 1935" / לאה גולדברג

- ברקע השיר "תל אביב 1935" עומדת תקופת העלייה החמישית.
- יהודים רבים עלו לארץ, אך התגעגעו למולדת הישנה והתקשו להתאקלם במולדת החדשה.
- המפגש עם הארץ, על אקלימה השונה, נופיה האחרים, השפיע על תפיסת העולם של המהגר ויצר זהות שסועה שבמרכזה כאב שתי המולדות.
- על הנבחן לפרט את רצף התמונות בשיר.

שיר – "אל ארצי" / רחל

- השיר "אל ארצי" מאת רחל נכתב על רקע העלייה השנייה והשלישית. המפגש עם המולדת החדשה השפיע על תפיסת העולם של הדוברת שמרגישה שנולדה מחדש עם עלייתה לארץ.
- מטפורת האם-בת ממחישה את אופי מערכת היחסים בינה ובין המולדת, ארץ ישראל. זו מערכת יחסים של אהבה אינטימית, של שותפות גורל עד כדי הקרבה עצמית.
- על הנבחן לפרט את כל בתי השיר.

שאלה מספר 19

ביצירות רבות בא לידי ביטוי המתח בין השאיפה לגבש זהות אישית אינדיבידואלית ובין הרצון להיות חלק מן החברה הישראלית. מתח זה מעצב את הזהות הישראלית.

על הנבחן לפתוח במבוא על הנושא.

רומן – "ארבעה בתיים וגעגוע" / אשכול נבו

- הרומן "ארבעה בתיים וגעגוע" מאת אשכול נבו מתאר את ישראל באמצע שנות התשעים. בשנים אלה בולטת במיוחד השאיפה לגבש זהות אישית-אינדיבידואלית וההתרחקות מהערכים הלאומיים.
- האירועים הפוקדים את החברה הישראלית, רצח רבין והפיגועים מחוללים מתח בין הזהות האישית לבין הזהות הלאומית. הגעגוע, הרגש המשותף לכל הדמויות, מגדיר את הזהות האישית והלאומית ומבטא את המתח ביניהן.
- על הנבחן לבסס את הדברים באמצעות דוגמאות מכל בית ובית ברומן.
- בית זכיאן – המתח בין הזהות האישית לערכים הלאומיים מתבטא באמצעות המתח בין דתיים וחילוניים.
- עמיר ונועה – המתח בין זהות אישית לערכים לאומיים מתבטא בפעפוע של האירועים הלאומיים, רצח רבין והפיגועים, לחייהם האישיים. הרצון לבסס את זהותם האישית בא לידי ביטוי בלימודי הפסיכולוגיה והחילום והמחשבה ללמוד בחו"ל.
- מודי מבטא מתח זה בטיילות מחד גיסא ובגעגוע לארץ מאידך גיסא.
- משפחתו של יותם – השכול הנורא כמחולל את המתח בין הזהות האישית לבין הערכים של החברה הישראלית עד הכרעה במתח זה בבחירה לעזוב את הארץ.
- צאדק – זהותו הפלשתינית ועמדתו האמביוולנטית כלפי החברה הישראלית הם שמייצגים מתח זה.

סיפור קצר – "העד" / שולמית הראבן

- בסיפור "העד" מאת שולמית הראבן מתבטא המתח בין השאיפה לגבש זהות אישית לבין הרצון להיות חלק מהחברה הישראלית בדמותו של שלומק, הנער הפליט.
- שלומק, תחת חסותו של יותם המחנך בבית הספר החקלאי, עוטה על עצמו את הזהות הישראלית הצברית, כמבקש להיות חלק מהחברה הישראלית מצד אחד, אך מצד שני הוא לא רוצה לוותר על זהותו הגלותית כפליט, שכל משפחתו נרצחה על ידי הנאצים.
- מתח מרכזי זה מניע את עלילת הסיפור ובונה את משמעותו כסיפור על המתח בין שואה לתקומה, כסיפור שמשמיע את הנרטיב של ניצולי השואה שהושתק.

- יש לבסס את התשובה על דמויותיהם של יותם ושלומק.
- יותם – מחנך בבית הספר החקלאי בשנת 1940, רואה בערכים הציוניים את הדבר החשוב ביותר, מעצב דור חדש של צברים "יפי הבלורית והתואר". הוא מבקש לילד מחדש את שלומק הפליט.
- יותם מייצג את האידיאולוגיה הציונית ואת מדיניות כור ההיתוך.
- שלומק, נער יתום. חזה ברצח הוריו ושני אחיו על ידי הנאצים, מגיע לארץ, "לחוף מבטחים" ונאלץ להיאבק על זהותו.
- בסיפור ביקורת על יותם והאתוס הציוני אותו הוא מייצג.

שיר – "תל-אביב 1935" / לאה גולדברג

- בשיר "תל-אביב 1935" מאת לאה גולדברג בא לידי ביטוי המתח בין השאיפה לגבש זהות אישית לבין הרצון להיות חלק מהחברה הישראלית ולאמץ את ערכיה באמצעות כאב שתי המולדות.
- במרכז השיר חווית ההגירה. מצד אחד מרגישה הדוברת בשיר כמו קולומבוס, היא מגלה ארץ חדשה, מצד שני היא מתגעגעת למולדת הישנה.
- לאורך השיר היא מתארת תחושות של זרות וניכור למולדת החדשה – "כאן".
- לאה גולדברג מבטאת בשיר זה עמדה שונה מהתביעה שעמדה בבסיס הציונות לשלול את הגלות. היא לא מוכנה להתכחש למולדת האחרת, לזיכרונות, לחיים השלמים שהותירו המהגרים מאחוריהם ורואה בהם חלק בלתי נפרד מהזהות האישית.
- על הנבחן לפרט את הדברים ברצף הדוגמאות בשיר.

שיר – "אני רוצה למות על מיטתי" / יהודה עמיחי

- בשיר "אני רוצה למות על מיטתי" מאת יהודה עמיחי מתבטאת השאיפה לגבש זהות אישית בעמדת המחאה של הדובר.
- בראשית שנות החמישים, בניגוד לקונצנזוס המיוצג על ידי המיתוס "טוב למות בעד ארצנו", מבקש הדובר למות על מיטתו.
- הדובר שלחם ואיבד את חבריו בקרב קורא להעמיד את ערך החיים בראש סולם הערכים ולא את ערך הגבורה שעמד בבסיס האתוס הציוני.
- הוא מבקש "לרהט את לוע האריה", לחיות חיים נורמאליים, גם אם ימות יחידי, ולא יהיה חלק מהקונצנזוס, מהחברה הישראלית וערכיה.
- על הנבחן לפרט את הדברים באמצעות רצף דוגמאות מהשיר.

שיר – "פעם אדבר"/עריידי נעים

- בשיר "פעם אדבר" מאת עריידי נעים מתבטא מתח בין זהותו של הדובר כבן מיעוטים, כדרוזי, לבין רצונו להיות חלק מהחברה הישראלית ולאמץ את ערכיה.
- הדובר מוחא על כל שנמנעת ממנו הזכות לומר את דברו.
- לומר את דברו פרושו לגבש ולהביע את זהותו האישית, אבל העובדה שהמשורר הדרוזי כתב עברית, מגדירה את קהל היעד ואת רצונו להיות חלק מהחברה הישראלית וערכיה.
- על הנבחן לפרט את בתי השיר.

נשיות וגבריות: ייצוגי מגדר בספרות

שאלה מספר 28

- יש יצירות בהן דמויות הגברים עולות בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי לפיו הגבר חזק, חכם, מפרנס, ויש יצירות בהן דמויות הגברים מערערות סטריאוטיפ זה.
- על הנבחן להציג רקע על הנושא.

נובלה – "בדמי ימיה" / עגנון

- בנובלה "בדמי ימיה" שני גברים: מינץ ועקביה מזל.
- מינץ מייצג את הסטריאוטיפ הגברי במובן הזה שהוא עשיר, הוא סוחר מצליח, אבל היותו גבר פאסיבי מערער את הסטריאוטיפ.
- עקביה מזל הוא איש הרוח, הוא סופר, גם הוא גבר פאסיבי ועל פי הנורמות של העולם הפטריארכלי הוא מערער את הסטריאוטיפ הגברי.
- בעבר אביה של לאה העדיף את מינץ על פני עקביה מזל כחתן לבתו. זו הייתה הטעות הטראגית ובכייה לדורות.
- בחייה של לאה נתן לה מינץ את המסגרת החומרית ועקביה מזל את התוכן הרוחני וכך גם במותה. מינץ בחר את האבן למצבה ועקביה מזל כתב את הנוסח.
- בהווה מינץ הוא אביה של תרצה. התנהגותו מול בתו מערערת את הסטריאוטיפ הגברי המקובל. כאבא הוא לא כופה עליה את רצונו.
- עקביה מזל הוא הגבר שבו היא מתאהבת, ואתו היא מתחתנת.
- בסוף הסיפור עקביה מזל הוא גבר מבוגר שנשוי לאשה צעירה, שיכולה הייתה להיות בתו תרתי משמע. הוא סופר שכותב ספר על תולדות העיר ועגנון מבסס את דמותו כחזקה, ונערצת, ובמובן הזה היא עולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי.

- בדרך זו כותב עגנון נובלה שבקריאה עם המגמות של הטקסט היא נובלה על החמצה בחיי האהבה ובקריאה חתרנית היא נובלה פטריארכלית, שלמרות ערעור הסטראוטיפים בה היא מקבעת ייצוגי מגדר מקובלים.
- על הנבחן לפרט באמצעות דוגמאות מהנובלה את דמויותיהם של מינץ ועקביה מזל ומערכת היחסים שלהם עם תרצה ולעמוד על תכונותיהם.

מדרש – "אחיות"

- במדרש "אחיות" מתואר הגבר באופן סטריאוטיפי.
- הוא מקנא לאשתו, חושד בה שהיא בוגדת בו ומבקש לשלוח אותה למבחן המים המרים.
- על הנבחן לתת רקע על המדרשים.
- על הנבחן לתאר את עיקרי המדרש ומשמעותו בקריאה עם המגמות של הטקסט ובקריאה חתרנית.

מדרש – "אשתו של עקיבא"

- בראשית המדרש אשתו של עקיבא מתואר באופן שמערער את הסטריאוטיפ.
- הוא רועה צאן, בור ועם הארץ, אך מעולה וצנוע, ורק בזכות האישה שרואה לתוכו, הוא הופך להיות גדול בתורה.
- במהלך המדרש הופך להיות ר' עקיבא גדול בתורה וממש את ייעודו של הגבר בעולם היהודי הפטריארכלי. מדמות שמערערת סטריאוטיפ הוא הופך לדמות שעולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי המקובל.
- על הנבחן לתאר את עיקרי המדרש ומשמעותו בקריאה עם המגמות של הטקסט ובקריאה חתרנית.

שיר – "העיניים הרעבות" / ביאליק

- בשיר "העיניים הרעבות" דמותו של הדובר עולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי. הדבר בא לידי ביטוי בתפיסתו את האישה כאובייקט מיני, כאשה דמונית, "לילית", שממיטה עליו אסון.
- על הנבחן לתאר את האופן בו תופס הדובר את האישה בשני הבתים הראשונים של השיר, ואת דמותו כפי שעולה מתיאור החוויה שלו בשני הבתים האחרונים.

שיר – "פורטריט של אשה" / אסתר ראב

- בשיר זה נדמה שדמותו של הגבר עולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי.
- הדוברת מתארת את הקשר הזוגי כאמת בסיסית בהגדרת האישה, כ"ראשית חוכמה". הפעלים יוצרים רושם שהגבר שולט, בהתאם לסטריאוטיפ והאישה נשלטת.
- סדרת הדימויים מערערת את הסטריאוטיפים ומציגה קשר שוויוני בין האישה לבין הגבר.
- על הנבחן לפרט את שלושת חלקי השיר ולהסביר את הדימויים.

סיפור קצר – "כריתות" / דבורה בארון

- בסיפור "כריתות" מתואר הגבר בחלק הראשון כדמות שעולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי וכך גם האישה. הבחירה בגבר ואשה, דמויות אנונימיות, מכוונת לדמויות סטריאוטיפיות באמצעותן מבקשת המספרת להציג את סיפורי הגירושין בעיירה.
- בחלקו השני של הסיפור מתואר איסר שמערער את הסטריאוטיפ. הוא כורך ספרים מובטל, בעוד אשתו זלטה היא המפרנסת. הוא צעיר ממנה, פאסיבי, היא חיזרה אחריו.
- הוא נגרר ונשלט על ידי אחיו, ובניגוד לסטריאוטיפ הוא גבר חלש.
- על הנבחן לתאר את שני חלקי הסיפור, את מערכות היחסים בין האיש והאישה, ובין איסר וזלטה ולעמוד על המשמעות העולה מהם.

סיפור קצר – "מרתה תמתי עד נצח" / רות אלמוג

- בסיפור "מרתה תמתי עד נצח" מתוארים הגברים באופן סטריאוטיפי.
- אביה של מרתה מייצג את האב הפטריארכלי ששלט בבתו ביד רמה ומנע ממנה לכוון את הסובייקט של עצמה.
- גם דמותו של ויקטור בעלה עולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי, הוא רופא, בעל ידע, שבוגד באשתו.
- על הנבחן לתאר את האבא והבעל, את מערכת היחסים שלהם עם מרתה ואת המשמעות העולה מתיאורים אלה.

סיפור קצר – "הם לא בעלך" / ריימונד קרבר

- בסיפור "הם לא בעלך" ארל מערער את הסטריאוטיפ. הוא "בין עבודה לעבודה" ואשתו מפרנסת אותו.
- הוא לא קם להגנת אשתו כששני הגברים בחליפות מחפצים אותה, קוראים לה "תחת" וה"דבר הזה".

- יחד עם זאת ארל מתואר כמי שעולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי, כאשר הוא אומר לאשתו שהיא צריכה דיאטה וסופר את הטיפים שהיא מרוויחה.
- לאורך הסיפור דמותו נלעגת ואירונית ובדרך זו עולה המחאה.
- על הנבחן לתאר את רצף התמונות, את מערכת היחסים בין ארל לדורין, ואת המשמעות העולה מהם.

מחזה – "בית בובות" / אבסן

- במחזה "בית בובות" הלמר הוא דמות שעולה בקנה אחד עם הסטריאוטיפ הגברי. הלמר הוא הגבר הלבן, המשכיל, עורך דין, הוא הקול ההגמוני בעולם המתואר.
- הלמר אחראי לבית הבובה. הוא מייצג את הנורמות.
- דרך דמותו שהולכת והופכת לנלעגת מבסס אבסן ביקורת נוקבת על עולם פטריארכלי.
- על הנבחן לתאר את דמותו של הלמר ואת מערכת היחסים בינו לבין נורה על פי סצנות מרכזיות במחזה.

שאלה מספר 29

- יש יצירות שמעמידות במרכזן דמויות של נשים שהן קורבנות של יחסי הכוח ושל המוסמכות החברתיות ויצירות אחרות מעמידות במרכזן נשים שמורדות ביחסי הכוח ובמוסכמות החברתיות. על הנבחן לפתוח במבוא לנושא.

מחזה – "בית הבובות" / הנריק איבסן

- במחזה "בית הבובות" להנריק איבסן מוצגת דמותה של נורה. נורה עולה על בימת המחזה כקרבן של יחסי כוח ושל מוסכמות חברתיות. בהמשך, נורה מוצאת את קולה, מורדת במוסכמות ונוטשת את בית בעלה שהיה לה כבית בובות.
- על הנבחן לפרט על דמותה של נורה כקורבן וכמורדת תוך הסתמכות על דיאלוג הפתיחה, סצנת הריקוד ודיאלוג הסיום.
- על הנבחן להתייחס למוטיב התחפושת, בית הבובות ועוגיות המקרוני.

סיפור קצר – "בדרך לסיידר סיטי" / סביון ליברכט

- בסיפור קצר "בדרך לסיידר סיטי" לסביון ליברכט מוצגת דמותה של חסידה. היא עולה על בימת הסיפור כקורבן של יחסי כוח ושל מוסכמות. בהמשך, היא מוצאת את קולה, מורדת בתכתיבי בעלה ופועלת תוך שהיא מסתמכת על שיקול דעתה והבנתה.
- על הנבחן לפרט את תהליך ההעצמה שעוברת חסידה על שלושת השלבים.

- על הנבחן להתייחס למוטיב הקול.

סיפור קצר – "כריתות" / דבורה בארון

- בסיפור "כריתות" לדבורה בארון מוצגות דמויות של נשים שהן קורבנות של יחסי כוח ושל מוסכמות חברתיות.
- המספרת מתארת את "גרושות הלב" שנותרות בודדות וחסרות כל ומאבדות את הטעם לחייהן.
- האישה העקרה, שנדונה לכריתה רק בגלל עקרותה, מתה מוות פיס.
- על הנבחן לפרט את קורות הנשים ולהתייחס למוטיבים.

סיפור קצר – "מרתה תמתי עד נצח" / רות אלמוג

- בסיפור "מרתה תמתי עד נצח" לרות אלמוג מוצגת דמותה של מרתה כקורבן של יחסי כוח. הגברים בחייה שולטים בה ומעצבים את חייה.
- אביה של מרתה היבנה בה צייתנות ופסיביות. בעלה בוגד בה, משקר לה ומחייב אותה לקבל טיפול רפואי אלים. בנה עוקר את שיח היסמין למרות הוראתה המפורטת.
- מרתה מנסה לזעוק את תשכולה המושקת באמצעות מחלת עור, המתפשטת על פניה, אבל נכנעת.
- שמה של מרתה מעצב באופן מטונימי את כניעותה.
- על הנבחן לבסס דבריו על פי הרצף העלילתי ואפיון הדמויות.

מדרש – "אחיות"

- במדרש "אחיות" הנשים מורדות ביחסי הכוח.
- הן מערערות על ההגמוניה הגברית, כאשר הן מצליחות להערים על המערכת.
- חז"ל מבקרים את התנהגותן וממיתים את הנואפת במטרה לבסס את השקפת עולמם נגד ניאוף ונגד הניסיון למרוד בחוקים.
- זהו מדרש פטריארכלי שמקבע ייצוגי מגדר מקובלים.
- בקריאה חתרנית נחשפות הנשים בחוכמתן, ערמוניותן ובאחוות נשים.
- נחשף הפחד של חז"ל שמייצגים את העמדה הגברית מפני הכוח שיש לנשים כשהן מתאגדות.

מדרש – "אשתו של עקיבא"

- במדרש "אשתו של עקיבא", האישה מורדת במוסכמות, נאבקת בסמכות אביה, מציעה נישואין לגבר ושולחת אותו ללמוד תורה.
- קריאה עם המגמות של הטקסט מאדירה את המרד הנשי המונע מתוך אהבה התורה. קריאה חתרנית תחשוף את המניפולציה ותציג את האישה כנכנעת למוסכמות. היא מצניעה את עצמה, מסתפקת במקום השני, מממשת את עצמה דרך הצלחת בעלה.
- על הנבחן להסביר מהו מדרש.
- על הנבחן לבסס את דבריו באמצעות העלילה ואפיון הדמויות.

שיר – "פורטרט של אישה" / א. ראב

- בקריאה ראשונה של השיר "פורטרט של אישה" מאת א. ראב נדמה שמוצגת אישה קרבן. זאת לאור הקביעה שהיות אישה עם גבר זו אמת בסיסית שמגדירה את נשיותה, ולאור סדרת הפעלים שמכוונים ליחסי הכוחות הפטריארכליים.
- סדרת הדימויים בשיר חושפת את המניפולציה ומתארת מערכת יחסים שוויונית שקוראת תיגר על יחסי כוח ועל מוסכמות חברתיות המנסחות עליונות גברית.
- על הנבחן לפרט את שלושת הדימויים ולהתייחס לאמירה "ראשית חכמה".

שיר – "סינדרלה במטבח" / ד. רביקוביץ

- בשיר "סינדרלה במטבח" מאת ד. רביקוביץ מוצגת דמות אישה המורדת במוסכמות. יש לה את חירות הדעת, היא רוצה לפרוץ את גבולות המטבח ולממש את עצמה בעולם הרחב.
- היא אינה מחכה לגבר שיגאל אותה ואינה מחפשת לממש את עצמה כאובייקט מיני. אך, בסופו של דבר, היא מוותרת ונרדמת. היא נשארת במטבח. המרד אינו מבשיל לכלל עשייה והדבר מבטא את הקושי לעבור מההלכה למעשה.
- על הנבחן לתאר את ההתרחשות בשיר ולהתייחס לתשתית האגדתית ולדרכי העיצוב.